

2

חידושי הריטב"א

לרבינו יום טוב ב"ר אברהם אלאשבילי

מסכת מועד קטן

יו"ל על-פי כתבי-יד ודפוסים ראשונים

בצירוף מבוא, ציוני מקורות,

מקבילות, הערות ובאורים

מאת

הרב צבי הירשמן

הוצאת מוסד הרב קוק · ירושלים

3

קסה

לשנויי משנינו, אבל בכתיבת תפילין אין לשנות.⁴⁴⁷

גמרא. מי שאין לו אלא חלוק אחד. פי' של שאר מינין האסורין לכבס, דאלו של פשתן הגהו שרי אפי' יש לו כמה כדאית' בסמוך.

מותר לכבסו במועד. כי כיון שלא היה לו להחליף, כי מכבס ליה גמי לפני המועד היה צריך ללובשו קודם המועד והיה מתלכלך⁴⁴⁸, ומוזה הטעם כלי פשתן מותר לכבסו במועד למי שמתלכלכי במהרה⁴⁴⁹, ואפי' כבסו קודם המועד, צריך לחזור ולכבסו במועד, ולפי' אפי' היה יכול לכבסו במועד⁴⁵⁰ ולא כבסו מותר לכבסו במועד⁴⁵¹.

[ית, ב] ומאן לימי' לן דברצון חכמים עבור כו'. איפשר דאביי דחויי בעלמא הוא דמדחי דמהא ליכא למשמי' מינה, אבל בעיקר דינא לא פלוג, דהא תריץ מתני' אליבא דר' יוחנן⁴⁵², ואפשר דפליג וסבר דליכא למיעבד בפרהסיא כולי האי וכעובדין דחול לכתחלה דילמא אתו למישרי כל כבוס במועד⁴⁵³, ומי' אי עביד לא מתינן בהו כדאמר' בעלמ'⁴⁵⁴ הנח להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מוידין, אלא דההוא טעמא לא איתמ' לעולם אלא כשעושי' בשוגג, ובתוספות נסתפקו בדבר זה⁴⁵⁵. וברם מילתא פשיטא היא שלא נאסר במעוד מעולם, אלא תגלחת וכיבוס בגדים, אבל כיבוס הראש ורחיצת מרחץ לא היה בגזירה מעולם ולא נזכר בשום מקום, ואנו אין לנו אלא במה שגזרו חכמים בלבד וזה פשוט⁴⁵⁶.

מאי לאו שטרי קידושי' ממש. פי' שאין לו כסף לקדש בו ורוצה לקדש בשטר. וכותבין אותן במועד כדי לקדש במועד, דאי לא שרי לקדש במועד, אמאי כותבין אותן במועד להניח לאחר המועד.

ומהדרי', מאי שטרי קידושי', שטרי פסיקתא, וכדרכ' גידל כו'. פי' שטרי פסיקתא, וקרי להו שטרי קידושי', לפי שאין בגמרין ולא מועלין אלא א"כ יש עליהם קידושי', כדאמר רב גידל עמדו וקדשו הן הן הדברים הגבני' באמירה, הא לא קדשו לא מהנו⁴⁶⁰, כך פי' ה"ר יוסי ז"ל, וכן נר' מפרש"י ז"ל⁴⁶¹, דסייעתא דרב גידל משום הא, דאיכא למימר דמשום הכי קרי להו תנא שטרי קידושי', וא"כ שטרי פסיקתא דשריין לכתוב במועד, כגון שכבר שדכו וקדשו קודם המועד שאל"כ הרי אין בהם כלום אם עדיין עתידין לקדש לאחר המועד, דהא אמרי' שאסור לקדש במועד, ואסיקנא דמותר לקדש אשה במועד, וכן מהלה מתני'⁴⁶², כפשטא דמתני' שטרי

דכתבו כעיי', דלדיהוי בעלמא מתקיף אביי, ועי' בתו' ושיטה ד"ה מתקיף. 453 רא' מש"כ בהער' 8 בריש פירקי'. 454 שבת קמח, א וש"ג. 455 התבות, ובתוספות — זה, אין להם מובן, וכנראה דסובב והולך, על מש"כ לעיל ואפשר דפליג, ועי' כאן בתוד"ה מתקיף. 456 עי' מש"כ בהער' 35 בפירקי', ויש להוסיף שבה"ל רכט ובשם תשובת הגאונים עי"ש. 457 וכ"כ רשבה"י, ועי' לעי' הער' 428. 458 וכ"כ נמוק"י שו"ת ריב"ש סי' רס ומהרש"ל כתובות מז, א בשם כל הפוסקים עי"ש, וכ"פ לתלכת המג"א תקמו ס"ק א. (ורא' בזה שו"ת שו"מ מהדו"ק ח"ב סי' צו). 459 לעיל ח, ב. 460 עי' מש"כ רבנו קידושין ט, ב ד"ה מיתבי. 461 לפנינו לא מצאתי. 462 התבות, וכן מהלה מתני'. אין להם מובן וט"ס הוא, וכן ליתא בכ"י ב.

ת"ר כותב. 447 וכ"כ תוד"ה וטוה. 448 ועי' רש"י רי"ף ונמוק"י דכתבו, אע"פ שמכבסו קודם המועד צריך לכבסו עוד פעם, וכ"כ בשיטה. והוסיף עוד, לצורך יו"ט האחרון. 449 וכ"כ טעם זה הרמב"ם יו"ט פ"ז הכ"א: וכן כלי פשתן מותר לכבסו במועד, מפני שצריכין כיבוס תמיד אפילו נתכבסו ערב יום טוב, וכ"כ ריב"ב, אבל רש"י כתב הטעם לפי דלא נפיש טירחא, וכ"כ בשיטה בשם ר' יוסף (עי"ש ובהער' 3), ועי' רש"י רי"ף נמוק"י ר"ן ומאירי עמ' גא שכתבו ב' הטעמים, והרמב"ן בלקוטות כתב, לפי שהוא מעשה הדיוט. 450 צ"ל: קודם המועד. 451 פשוט הוא דאזיל בין על מי שאין לו אלא חלוק אחד ובין אכלי פשתן, וכ"כ בתוד"ה אע"ג (ועי' ש דכתבו דיש שנסתפקו) ושיטה וכ"כ במאירי עמ' פ על מי שאין לו אלא חלוק אחד, ועי"ש הער' 4. 452 ועי' ריב"ג חוה"מ עמ' כד ושבה"ל סי' רכח

קידושי פסיקתא שמא י הגזירה אי חזיו שיכול גמי, א בעלמא וזכות, בתכמה אמרי' להכי יודע ונ ולא אנ פסיק ו אלא ד אבל ו וידיעא [ולא ז דכי פ אלא ד לא חי גוסחי ולא א אויבי בספרי בקלא גבט ד ז"ל ל לא פנ אויבי 463 ו ד"ה ק וכ"ה ו בעין י עלה ז 466 וע גראין ההפסק חשיב רבנו בגליין ופי' ב ב, ודו אמרן

5

Pomeran ts'lik Aryeh

ב"ה

ס פ ד

ע מ ק ב ר כ ה

על עניני ברכות ותפלות ומוצות השייכות להן
וגם על מוצות זכוניות

כולל

חידושים וחידושי דינים ביאורים והערות בענינים אלו

אשר חנני ד' בשבתי פה בארץ הקודש

בעיר פתח תקוה ת"ו

ארי' ב"ר זאב פומרנצ'יק

6

מלאכת צידה; אבל ביו"ט, שהצידה אינה אסורה אלא משום מוקצה שאינו מוכן, אז כל שאין צריך להביא מצודה לצודו כבר סגי בזה להיות מקרי מוכן אף דמחוסר עדיין מעשה צידה דאורייתא. וכל זה אליבא דרשב"ג, שהלכה כמותו; אבל רבנן דמתני' פליגי עלי' וסברי דגם גבי יו"ט גדר ההכנה שלו תלוי במלאכת צידה דאורייתא, דכל שמחוסר מעשה צידה מקרי אינו מוכן. וזהו דמדמה הגמ' אליבא דרבנן חיוב צידה דגבי שבת. לאיסור צידה ביו"ט בדבר שאינו מוכן, ובוזה הוא דמחלק רב אשי בין ביכר קטן לביכר גדול. ונמצא דשיעורא דרב אשי הוא לענין מעשה צידה דאורייתא. וכיון שאין הלכה כרבנן בזה לגבי יו"ט, לפיכך לא העתיק הרמב"ם את שיעורא דרב אשי רק לגבי שבת; משא"כ גבי יו"ט, דהלכה כרשב"ג, לפיכך העתיק גבי יו"ט את שיעורא דר"י אמר שמואל דכל שאינו צריך להביא מצודה וכו'.

הנה, לפי דעת הרמב"ם דאיסור צידה הוא משום שאינו מוכן, הא דמקשה הגמ' לקמן ד' כ"ה, גבי תיה שקננה בפרדס, דקאמר: לא קשיא הא בה הא באמה אמה במוון סגי לה צידה מעלייתא בעיא, היינו משום דזמן בעלמא באמירה גרידא לא מהני, כיון שהיא עומדת בפרדס ומחוסרת צידה לגמרי.

גדולים כל שהוא מחוסר צידה עד שאומרים הבא מצודה ונצודנו ה"ז מוקצה ואין צדין אותו ביו"ט וכל שאינו צריך מצודה ה"ז מוכן וצדין אותו ביו"ט, עכ"ל, והיינו שיעורא דר"י אמר שמואל אליבא דרשב"ג. ומדחילק הרמב"ם בין שבת ויו"ט, משמע דסבר דהם ב' שיעורים חלוקים, דלא כרש"י. אך צ"ע, מ"ש שבת מיו"ט. וגם, הרי הגמ' מדמה להו אהדדי. ומה שכתב המ"מ דהרמב"ם סבר כרש"י דאידי ואידי חד שיעורא הוא, אינו מוכן. דא"כ למה שינה הרמב"ם בין שבת ליו"ט, יכתוב בשניהם או שיעורא דרב אשי או שיעורא דרשב"ג.

ואשר נראה בזה, דהנה לפי המבואר ברמב"ם דסבר דמלאכת צידה אינה אסורה כלל ביו"ט בדבר המוכן [דלא כשיטת כל הראשונים דצידה אסורה או מדאורייתא או מדרבנן], ומה שאין צדין ביו"ט אינו אלא משום דהוא מוקצה, ואם הזמינם מבערב מותר לצודו, וזהו דתנן בפ"ק דביוני שובך מהני בהם הזמנה, דלא כשיטת כל הראשונים שכתבו דמיירי בקטנים שלא פרחו, ולפ"ז הרי מבואר שפיר החילוק בין שבת ליו"ט, דבשבת, דאיכא איסור צידה, או אפי' בביכר שאין צריך להביא מצודה לצודו, כל שאינו ניצוד בחד שחיא עדיין מחוסר צידה מקרי וחייבין עליו בזה משום

חול המועד

[א]

76

אחדים, — צ"ל דמ"מ הרי מלאכת הכתיבה ותלישת העשבים היא מלאכת טורח, וע"כ, אף שאינו עושה אלא מעט, אסור, דגם זה נכלל בגדר מלאכה.

ריש מ"ק: תנן: משקין בית השלחין במועד וכו' בשלמא מועד משום טרחא הוא ובמקום פסידא שרו רבנן. ופרש"י: משום הכי שרי דלא אסור בשום מלאכה אלא משום טרחא.

אבל כל שאינו עושה דרך מלאכה כלל, כגון להדליק גפרור, או להדליק נר מנר, אפי' כשאינו צורך המועד, נראה דמותר. וכן כתב הגהמ"י שם, דמותר להסיר גבשושית שבבית, וכתב הב"י בסי' תק"מ ע"ו, דאע"ג דמלאכה גמורה היא ואינה דבר האבד שרי בחוה"מ כיון שאינה מלאכה של טורח, עכ"ל, ור"ל דאין זה טורח משום דאינו דרך מלאכה אלא דרך כיבוד הבית.

הנה מבואר, דבין אם איסור חוה"מ הוא מדרבנן, או מדאורייתא אלא שמסרו הכתוב לחכמים, — הגדר מלאכה האסור בו הוא מלאכת טורח. והא דתנן לקמן ד' י"ח, דאפי' להגיה אות אחת בס"ת אסור בחוה"מ, וכן כתב הגהמ"י בפ"ח מה' יו"ט בשם מהר"ם דאסור לתלוש עשבים ועפר כשחוזרין מבית הקברות כנהוג לעשות כן בחול זכר לתחי', ואיזה טרחא איכא בהגהת אות אחת או בתלישת עשבים

[ב]

הנה, הרמב"ם לא הביא הך דינא רק לענין שקלים וכלאים וציון קברות, אבל השמיט מחיבורו לגמרי הא דיוצאין לקוץ הדרכים ולתקן הרחובות. ונראה דסבר דאין זה כלל תקנה וחייב דרבנן על

מ"ק ד' ו': ואכלאים בחוה"מ נפקינן ורמינהו בא' באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים בט"ו בו יוצאין לקוץ הדרכים ולתקן הרחובות ולמודד המקואות ומציינין הקברות ויוצאין על הכלאים וכו'.

Danzig, Abraham ben Jehice

7

חיי אדם השלם והמנקד

עם
נשמת-אדם

יוצא לאור ברוב פאר והדר

מעוטר במעלות רבות, מוגה ומזוקק שבעתים, עם שנויי גרסאות, בהשוואה מדוקדקת עם כל מהדורות המקור שיצאו מתחת ידי המחבר ומתחת ידי בניו, (מהדורת תק"ע, וילנא; מהדורת תקע"ט ווילנא-הוראדנא; מהדורת תקפ"ה, שיצאה ע"י בני המחבר), ובהשוואה עם המהדורות המאוחרות. (כאזהרתו של המחבר ז"ע לבל יהי איש להוציא ספר חיי אדם אלא מתוך ספריו שיצאו בהגהתו).

כן תוקנו ונוספו ציוני מקורות למכביר, נכללו מחדש ותוקנו כל השמטות ושיבושי הצנזור, עם מובאות מקבילות, תורגמו קטעי הזוהר הק', נפתחו כל ראשי-התיבות, תורגמו המונחים והמלים מאידיש, ועוד מעלות חשובות בכליל היופי והשלמות.

כן הוגה, נערך ונדפס מחדש
נשמת-אדם

ערך בשני טורים ברוב פאר והדר

מהדורת פאר זו זכתה לברכתם הנלהבת של גדולי הדור והתורה, שגם סייעו בעצה ובהוראה להוציא דבר מתוקן ומפואר לזכוי הרכים.

יוצא לאור

על ידי מכון "מאורות דעת" ת. ד. 13196

סיון תשמ"ח ירושלים תובב"א

שעושה לצרף המועד. ודוקא שאין אמנותו בכף. אבל היה ציד לרבים, עושה בצנעה, פדלעיל כלל ק"ו סימן ז' (תקל"ג):

טו לשחט ולהפשיט, מתר לצרף המועד:

טז למלח העור ולעבדו, אסור, שאין זה צרף המועד. וכן אסור למלח אכלין או לכבש אכלין, אם לא על ידי הערמה, כמבאר בסימן י"ד. וכן מתר לקנות פרות ונדקות וכיוצא בו שלא יהיה בנמצא לקנות אחר המועד. וכיון שמתר לקנותם ואז אם לא ימלחם או יכבשם יפסדו, מתר גם למלחן ולכבשן, כיון דמקח וממכר וגם המליחה אינם מלאכה גמורה, התירו (תקל"ג):

יז דין ממחק בעור ובשאר דברים, אסור במועד (עיין בהלכות שבת). ומפל מקום פל רפואה מתרת במועד. ונראה לי, דהוא הדין למרח רטיה, וכן פל עשיית רפואות, אפלו דברים שהם מלאכה גמורה (תקל"ב):

יח המסתף למדה, אסור, כמבאר במלאכת מחתף, אם לא לצרף המועד, אז מתר (כנ"ל):

כלל קיא

הכותב (סימן תקמ"ה):

א אסור לכתב בחל-המועד. ונאפלו להגיה אות אחת בספר, אסור. ודוקא בכתב שכותבין בו ספרים, תפלין ומזוזות, דהוי מעשה אמן. ונאפלו הוא צרף רבים, אם אינו צרף להם במועד. אבל אם אין להם ספר אחר לקרות בו בצבור, מתר, דהוי דבר האבד, שהרי זה מצנה עוברת, מה שאין כן בנין בית הפנסת בכלל ק"ו. ונאפלו לכתב לכתחלה על ידי סופרים הרבה או להשלים פ שאין להם ספר אחר, מתר: L

ב כותב אדם תפלין ומזוזות לעצמו, אפלו להניחן לאחר המועד. ואם אין לסופר מה יאכל, מתר לכתב ולמכר לאחרים, עד שיהיו לו הוצאותיו ברנח לשמחת יום-

נשמת אדם

אף דלכאורה מדברי ר"ף ורא"ש שכתב הב"י סוף סי' תקל"ב משמע דדוקא לשחות לרפואה שאינו כשבת אלא משום שבות, משמע דמלאכה גמורה אסור, ג"ל דליתא, שהרי הקות דם הוא מלאכה גמורה כדאיתא בהל' שבת במלאכת שוחט ואפ"ה מותר להקיץ דם לבהמה בחוה"מ כדאיתא בסי' תקל"ו וכ"כ תוס' בהדיא כמ"ק דף י', וא"כ כ"ש לצורך גוף האדם דאין לך דבר אבד גדול מזה, והא דחני כחוספתא שותין מי דקלים כו', היינו משום שרצה לאשמועין שבראשונה [ב] היו אוסרים אפילו בזה, וצ"ל שהיו סוברים דדוקא מה שהוא לצורך אוכל נפש מותר, וכוודאי לא מיירי בחולי הכולל כל הגוף, דזה אפי' כשבת מותר אלא באדם בריא, עד שבא ר"ע ונתיר זה אפי' לבריא, אבל במקום חולי לא גזרו כלל. ולכן אני תמה על המ"א שכי' ס"ס תקל"ב פי' שמותר לשחות כו' דלענין אפי' מלאכי גמורה מותר לצורך רפואה, ואם בא לאשמועי' דאפי' לבריא מותר מ"מ לא הו"ל לכתוב ולפרש מש"כ בש"ע כל רפואה מותר פי' שמותר, אלא הו"ל לכתוב דגם זה מותר:

טוב. ולהניח
הפתיכה, דהו
ג מתר לכר
זה הוא דבר
הוא לצרף
ד אגרת ש
מצשה הדיוט
גונא לא מקו
דבלאו הכי
ה אין פות
הפעות דיש
ללנה נהלנה
לצרף אחר ה
דבר האבד,
כשמוכר במו
שיחזורו בהו,
וקבלנות שק
ו מי ששלו
לכתבה ולהק
חדוש, מתר
ימצא לאחר
ומזוזות, רק
"גימעסאחין"
לי דאסור לס
יתפרם יחד
ז פל דבר
קונטרס לכח
ח נראה לי
לכלי עלמא,

ג. או שבר ישן. ודעת הרמב"ם [יוס טוב ג, ט] דלף על פי שיש לו ישן מערים וסוטה מן המדש שאין הערמה זו ניכרת לראיה, וכן כל כיוצא בזה, עכ"ל. (ו) והקשו המפרשים עליו, עיין ב"ב [עמוד קס"ד והרמב"ם], ונראה לי דסגי' ליה להרמב"ם מדפרין סממא דחלמודא בפרק מולין [שם קל"ט, ט] מזה ומשני הכא לא מוכחא מילתא, ופירש רש"י [ד"ה חסם] שאין הכל יודעים שיש לו ישן, ע"ש, שמע מינה דהלכתא הכי, כן נראה לי ברור. וכן משמע סימן של"ה סוף סעיף ג, עיין שם מה שכתבתי [פ"ק ט] ובגמרא [מועד קטן י, ט]. ד והוא הדין בשכר. (ז) ובמטעים ובכל

ג. הרמב"ם בחשבוה נח"ל
ט. סמן חממה:
ד. שם בגמרא מילתא
דכר יהודה:
ה. שם דף י' [ע"פ] וכבר
פסקא וכפירוט הרא"ש
[שם פ"א סימן טז]:
ה. עור עמוד קסט:
ו. עור [שם]:
ו. שם מהא דסימן
חלקט סעיף ה וסעיף ט:
ז. לשון הרמב"ם בפרק
ז' מהלכות יוס טוב והלכה
ז' האכילא דאמרי משמיה
לרבה שם דף י"א [ע"א]:
ז. נמוקי יוסף שם ד, ז
ד"ה גמ', וכדאמרינן
בבב"א יא, ב:
ח. [שם] הרמב"ם שם
הלכה ט' משנה שם דף
י"ג [ע"פ] וכמנה קמא:

דבר: ה. מותר לעקור. וכמו
רבינו ירוסם [נמיז ד"ה ל, ט] ו
דאינו יכול לעקור אלף כדי מה
שצריך, אבל המגיד משנה [שם ט, ז]
פירש שפשתן צריך לגוי הנשים לחוף
בו הפנים, ולפי שאין דרך הפשתן
לעקרו לחלפין החירו לעקרו כולו
כיון שצריך למקלח, עכ"ל ב"י [עמוד
קסט ד"ה וכפ"ן]. ונראה לי דלא כיון
יפה, דלף המגיד משנה מזה דאינו
יכול לעקור אלף מה שצריך דלא
עדיף מדבר שהוא צורך אכילה, אלף
כוננו ששגשים אינן צריכות לכל
הגבעול אלף לורע הפשתן והוא
אמינא שלא יעקור אלף יקצור ראש
העלוין, קא משמע לן דשרי לעקור
כולו, וכן משמע בר"ן [נמוקי יוסף
שם ג, א ד"ה דמין], (הנ"ל) [כן נראה
לן ז' ברור: ז' אסור לעקורם.
אפילו אין נמלאים אחר המועד,
דמלאכה גמורה אינה מותרת אלף
בדבר האבד, ועצורי רוחא לא מקרי
פסידא (ר"ן) נמוקי יוסף שם ד, ז דבר

ב. ה. מותר (ט) לעקור פשתן מפני שראוי לכמות בו את האוכלים ולעקור כשות
שראוי להפיל (בו שכר) [בשכר] לצורך המועד ולעקור שומשמיין (ש) שהיבשים
שבו ראויים לאכול מיד:

ג. פירות שנתבשלו קצת יי ונאכלים על ידי הדחק מותר ללקמן כדי לאכלן
[ואם לקמן לאכלן והותיר וחושש שמא יתלעו אם לא יבכשם להוציא
ליחה מהם יכול לבכשם (י) אבל ו אסור ללקטם תהלה כדי (י) לבכשם (י) ואם
הוא דבר שאינו נמצא אחר המועד מותר לקנותו ולבכשו:
ד. יצר אדם דגים יכל מה שיכול לצוד ומולח הבל במועד ז שהרי אפשר
שיאכל מהם במועד אם (י) יחשוב אותם בידו פעמים רבות עד שיתרכבו:
הגה ח ד [ט] ומומר (י) לצוד צפרהסיא שניכר לכל שהוא לצורך המועד:

ה. כל מלאכות שהם לצורך המועד (ב) כשעושין אותם פ (י) אומניהם
עושין בצנעה ביצר הציידים [הגה] [ע"פ] [ע"פ] [ע"פ] ח (י) חיות ועופות והמזוחנים
והבוצרים למבור בשוק הרי אלו עושים בצנעה לצורך המועד: הגה ומומר למנוב
הצנעה ו אפילו שלא לצורך המועד דהוי דבר האבד:

ציונים פ"רמ"א
ט. המגיד [משנה] פרק ד'
[מוס טוב הלכה ט, כס
הלכ"ד שם]:
ז. מדרבי [מועד קטן רמ'
חממה]:
ד. עור עמוד קסט:
ה. תרומת הדרשן סימן
ק"י (ק"ג) [קנב]:
ו. ב"י [סוף הענין]:

ראשון ושלטי הגבורים שם ה, א אות ה), וכן משמע בעור [עמוד קסט]. (י) אבל לקנות מותר, כמו שכתב סימן מקל"ט סעיף ה': ז שהרי אפשר. אף על פי שמו"ל הרבה יותר מהצריך הרי יכול לומר על כל אחד בשעת הבאה ומליחה זה נקמות, וכן כשמו"ל מצירו, דהערמה כי האי שרי אפילו ביום טוב (כמו שכתב סוף סימן ח"ק סעיף ה) כל שכן בחול המועד (ר"ן) נמוקי יוסף שם ד, ז ד"ה גמ'). וקשה מאי שנה מקמת דאסור לטחון שלא לצורך כמו שכתב סעיף א, וי"ל דשאני ליה דכל פעם י"ל מ שימלא דג משונה יותר, מה שאין כן בקמח. ומה שמו"ל למלוח על ידי הערמה היינו משום דאין עיבוד באוכלין, וכן כתב המרדכי [שם רמז מהמך] בהדיא: ד ומו"ל צ' צודין. ואפילו נהגו שלא לצוד ראשין לחזור ממנהגם, מפני שממעטים משמחת יוס טוב (שלטי הגבורים פרק ד' דפסקים ח, א אות א, כנסת הגדולה): ט אומניהם. דוקא האומנים שעושים הרבה צידה ונראה כעושה לצורך חול לכן עושין בצנעה: י חיות ועופות. כוונת רמ"א לאשמעינן דגים שרי כמו שכתב סוף סעיף ד' בשם המרדכי [מועד קטן רמז חממה]. ומכל מקום ל"ע (י) מנא ליה, הא דברי המרדכי מייירי בני שאינו אומן כדאיחא בגמרא [שם יא, א] שהביא, אבל הרב ב"י שפסק בהרמב"ם [יוס טוב ג, ט] דדוקא אומן אסור לפי שעושה הרבה צידה אם כן אף בדגים אסור צפרהסיא. ונראה לי דמי שיש לו צריכה גדולה אסור לחפור בחול המועד שיזוב המים כדי שיזרו

הגהות והערות
ב. כן כתב הבי"י דלקמן
דמשמע מלשון שם:
ג. תיבון ממנהרות אמ"ד
מ"פ:
ד. תוקן ע"ס משנה ברורה
[פ"ק יב], קי המים [פ"ק]
ח [ומהר"ם נעט]. ומנין זה
הוא לשון הרמב"ם [יוס טוב
ט, ז]:
ה. עיין סימן מקל"ט סעיף
ו': [ע"פ] (י"א)
ו. כפבואר במנין משנה
יוס טוב ח, י דעת הרמב"ם:
ז. כפי הדפוסים זין כאן
לון לעשרת זקנים, אך
העברתו לסימן מקל' סעיף
ג כי שם מקומי:
ח. גופה במהדרות ורש"ל:
ט. גופה מהמהדרות אמ"ד
מכ"ו:
י. תוקן ברוב הדפוסים
ממהדרות קלוקא מ"ו:

ערך להם פ"מהריק"ש

תקל"ג סוף בשה א [דפת חמה עדיף], וכן השכר אם המדש עדיף: פ"ק ד דגים זכור, לעלמו צפרהסיא: סוף סעיף ה [צורך המועד]. ומומר למנוב הצנעה
אפילו שלא לצורך המועד דהוי דבר האבד:

באר היטב

(ד) בשכר. ובמטעים ובכל דבר, מ"א [פ"ק ד]. וכן כתב יד אהרן [הג"ח]
ע"ש. ונראה לי דמותר לעשות שכר גם כן למכור אם הוא בענין זה,
רק שיעשה בצנעה כמו שכתוב בסעיף ה': (ה) לעקור. ואינו יכול
לעקור אלף כדי מה שצריך, עיין מ"א [פ"ק ה]: (ו) צ'בבשם. אפילו אין
נמלאים אחר המועד, דמלאכה גמורה אינה מותרת אלף בדבר האבד, ועצורי
רווחא לא מיקרי פסידא, ר"ן. אבל לקנות מותר, כמו שכתב סימן מקל"ט
סעיף ה', [מ"א ס"ק ז]: (ז) יהחוי. אף על פי שמו"ל הרבה יותר מהצורך
הרי יכול לומר על כל אחד בשעת הבאה ומליחה זה נקמות, וכן כשמו"ל מצירו,
דהערמה כי האי שרי אפילו ביום טוב כמו שכתב סוף סימן ח"ק כל שכן
בחול המועד. ואין להקשות מאי שנה מקמה דאסור לטחון שלא לצורך כמו

מגנות פריסתאין
מחנה מרחל אלהן עינין האלה
זמן ירושלים

הדורות שלפנינו מלעשות שאפשר היה להם טעם בזה שאולי שייך גם לנו אף שלא ידוע לנו. אבל לשלח בחזרה אין צריך מאחר שלא ידוע לנו טעם לאסור ואין בזה משום מסייע ידי עוברי עברה כיון שלא ברור לנו.

ידידו מוקירו.

משה פיינשטיין

סימן קסט

באבי הכלה אבל אם מותר לילך לחופת בתו

מע"כ ידידי הנכבד מהר"ר ידידיה אליהו דוד הירשענפעלד שליט"א.

דהנה בדבר אבי הכלה או אבי החתן שהיה אבל תוך שבעה ששמעו ממני שהאב מותר לילך לחופת בתו ולחופת בנו. אשר כתב ידידי שיש שתמיהים ע"ז ורוצה לידע המקור. הנה הוא מכנה"ג הובא בגליון מהרש"א בסימן שצ"א ובסימן שצ"ב שכתב דיכול האב ליכנס לחופת בתו. וכונתו כשהאב הוא האבל, דאם רק החתן או הכלה הם אבלים והוא באופן שמותר לישא מצד הפסד או בניס קטנים, לא שייך לדון בדבר האב שאינו אבל ויכול גם לאכול שם. אלא איירי דהאב הוא אבל שטובר שמותר ליכנס לחופת בתו, ובסימן שצ"א שכתב דהיכא שמותר לו לכנוס משום הפסד, איירי ששניהם אבלים משום דמתה האם שהכלה ואביה הם אבלים שהיתר הנישואין הוא משום הפסד, ופשוט שה"ה שמותר לכנוס לחופת בנו. והטעם פשוט דצער גדול כזה שלא להיות על חופת בתו ובנו שעדיף הוא מהפסד ממון, דהרי חויגן שהרבה הוצאות מוציא האב לבא על חופת בתו ובנו, אין לך דבר האבד גדול מזה שמותר אף בתוך שבעה. אבל אבלים האחרים כאח ואחות אין הצער גדול כל כך ואין להתיר, וכן מש"כ ובלבד שלא יאכל שם הוא משום שהאכילה הוא שמחה נוספת ובשביל זה ליכא להאב צער גדול כשלא יתירו לו לאכול, לכן אוסר דאין לחשוב זה כדבר האבד. וכן פשוט שגם להאם יש להתיר להיות כשהיא אבלה על חופת בנה ובתה, והראנ"ח שהביא גליון מהרש"א בסימן שצ"א שלא התיר לה אלא כשבנה החתן לא

אינם כבר ענין תנחומין אלא ענין שאילת שלום. עיין בפרש"י על החומש פ' וישלח על הקרא דקח נא את ברכתי שמפרש ברכתי מנחת, וביאר הטעם שקרא ברכתי למתנתו. משום שמנחה זו הבאה על ראיית פנים ולפרקים אינה אלא לשאילת שלום וקריו ברכה עיי"ש. לכן הוא אסור מאיסור שאילת שלום אבל בתוך השבעה הוא אדרבה ענין אבלות שהוא לתנחומין ואין בזה ענין שאילת שלום, ולכן אין לאסור מצד זה אף שכבר הרבה מאות שנים שלא נהגו בזה.

ואין חלוק לפ"ז בין מיני מאכל פשוטים למיני פירות וממתקים כדאיחא שם בטור וש"ע סעי' ט' שהיו מקומות שהיו מברין בבשר ויין ומיני מטעמים. ובהגמ"י חובא בב"י סובר דלא סגי בלא בשר ויין, וברש"י שבת דף קל"ו הובא בב"ח פ"י צוורוניחא מטעמים שמאכילין את האבל הרי מפורש שהיו מאכילין גם מיני מטעמים, ול"ד להא שאסור לשלח לאבל בפורים לקיים מצות שלוח מנות שמנות דמקיימין מצות פורים הם מנות של שמחה שזה ודאי אסור אף בתוך שבעה מכ"ש. אבל לשלח מנות בעלמא לאבל בתוך ז' שהוא ענין תנחומין אין זה שאילת שלום.

ומצד איסור מנהגי נכרים, הא כיון שאין בזה ענין פריצות וגם לא שייכות לחוקי אמונתם וגם אינו חק בעלמא בלא טעם, דודאי הנהיגו זה ג"כ לתנחומין ולהראות רעות וידידות ביום צרתו, הרי להרמ"א י"ד סי' קע"ח אין בזה משום איסור חוקות העכ"ם. ואף להגר"א סוף סק"ז שמשמע שאוסר אף שאיכא טעם למנהגם, הא כתב דדוקא ללמוד מהם לעשות כן אסור אבל כל דבר שהיינו עושין זולתם מותר אף דלא כתיב באורייתא. ולכן אף אם נימא דכיון שעברו כמה מאות שנים שלא נהגנו בזה לא מהני מה שהיה מכבר מנהג זה בישראל אחרי שכבר נפסק מנהג ההוא ונמצא שעתה עושה משום שכן נוהגין הנכרים שאסור להגר"א, מ"מ הא לא ברור שעושין משום שכן נוהגין הנכרים אלא שעושין מסברת עצמן בכאן כמו שהתחילו הנכרים לעשות כן בכאן דג"כ כמדומני שרק בכאן התחילו זה מצד העשירות וא"כ אין עשיתו מצד שלמד מהנכרים שאף להגר"א מותר בכה"ג ונמצא שלהגר"א הוא רק ספק שמא יש לאסור באם עשיתו הוא רק משום שלמד מהנכרים. ולכן כיון שלהרמ"א ודאי ליכא איסור ולהגר"א הוא רק ספק אין לאסור בעצם.

אבל למעשה ודאי אין לעשות דבר שפסקו

א"י 104

רצה לישא אם לא תהיה האם שושבינות. אולי פליג דהכנה"ג משמע שמתיר בכל אופן אף שלא יתבטלו הנישואין משום צער האב, ולדינא יש למיזל באבלות בתר המיקל.

ולתעם שבארתי אין חלוק בין תוך שלשים לתוך שבעה דבר האבד מותר אף תוך שבעה. וגם הא בסימן שצ"ב הא דמותר לכנסה שבש"ע הוא אף בתוך שבעה כדאיחא בש"ך סק"ז, וקאי גם על מותר לכנסה הראשון שבדברי המחבר שהוא מחמת הפסד ממוץ, ואף שהט"ז סוף סק"ה אוסר בתוך שבעה, עיין בפ"ת סק"ז שהעיקר דהך לכנסה הוא מיד וכתב שגם הט"ז איירי במתה אחי הכלה שיש מי שיטרה, ובכה"ג איירי הא דהביא גליון מהרש"א מכנה"ג שמתר באב אבל שהוא אף בתוך שבעה, ולענין האב אבל כשהחתן והכלה אינם אבלים לא שייך לדון בדבר הפסד דהא כיון שהם אינם אבלים ומחוייב הוא בפירי אין להם לדחות החתונה אפילו לזמן קצר בשביל האב והאם, וממילא מותרין האב והאם אבלים להיות על החתונה משום צערם הגדול וגם משום צער החתן והכלה. ופלא מה שכתב ידידי שבט"ז ובפ"ת סימן שצ"א אומרים שאיחא שם להתיר בתוך שלשים ולא בתוך ז' שלא הוזכר כלל שם נידון דבר זה.

משה פיינשטיין

סימן קע

בדבר מתים שמוליכין לא"י והבנים נשארים בכאן מתי יתחילו האבלות

ובדבר המתים שמוליכין אותם לא"י והבנים נשארים בביתם, פשוט שנתחייבו באבלות תיכף כשהעראפלאן נסע עם המת שאו נחשב בהכרח חורת פניהם, ואין לדייק מלשון המחבר סימן שצ"ה סעיף ב' שכתב ואינם יודעים מתי יקבר, שמשמע דאם יודעין מתי יקבר כגון באלו שמוליכין אותן לא"י שידוע בשעון מדויק מתי תהיה הקבורה, וגם מודיעים בטעלעגראם ובטעלעפאן, לא יתחילו עד אחר הקבורה, דאם אף בעיר אחרת הויא הקבורה לעיכובא, יקשה מ"ט מתחילין למנות תיכף בחזרת פנים הרי היה להם להתחיל משעה שאפשר שהיתה הקבורה, ואם הדרך הוא מהלך יום ויומים הרי לא

היה להם להתחיל עד יום ויומים שעדיין לא אפשר להסתפק בקבורה דבשעת חזרת פניהם הא ודאי לא היתה הקבורה, אלא מוכרחין לומר דאינו משום שהקבורה הוא עיכובא, אלא דכשהוא מקום קרוב דהוא סמוך לעיר שאפשר לידע מתי נקבר דעתם עליו וכמונח לפניהם דמי כלשון הרמב"ן שהובא שם בב"י, שאם יארע איהו סיבה שמונע מלקבור יכולו גם הם לעזור ולהסיר המניעה, ועיין בדגמ"ר שמתעם זה רוצה לומר דבמסרוהו בעי"ט לעכו"ם שיקברוהו ביר"ט שבסוף סימן שצ"ט אף בסמוך לעיר חל האבלות תיכף כשהוציאווה מהעיר ונתכסה מהקרובים דלא שייך זה, אך הקשה מהראש שכתב על הא דמסרוהו לעכו"ם שהוא דלא כרמב"ן, אבל הוא משום דגם במסרוהו לעכו"ם כיון שהמקום קרוב אפשר להם כשהיה איהו מניעה שצריך ליתן עצה בדברים שרשאין אף ביר"ט וגם לפעמים יחזרו בהם שלא להגיתם לקברו ביר"ט אלא להמתין עד אחר יו"ט שיקברו בעצמן ונמצא שדעתן עליהו אף שמסרו להעכו"ם, אך יש גם מקום לומר כחלוק הדגמ"ר לתרץ שיטת המחבר, אבל לא קשה על הרא"ש שלא מחלק, עכ"פ בעצם הסברא הן שוין דגם הרא"ש הביא לשון זה מרמב"ן, ולכן בעובדא זידן שמוליכין לא"י שכיון שנסע העראפלאן עם המת לא שייך להתחילו ולא שהנשארים כאן יכולו לשם לזמן הקבורה ולא יוכלו לעזור בכלום, יש להם להתחיל האבלות תיכף אף שידועין מתי תהיה הקבורה, שודאי אין שוב דעתם עליו והוי כנתיאשו כדכתב הרמב"ן בטעם מוליכין מעיר לעיר, ועיינתי בערה"ש וראיתי בסעיף ח' שגם הוא כתב שלא תלוי בידיעת זמן הקבורה אלא ברחוק מקום תליא עיי"ש, וזה ברור לדינא ולמעשה, ומה שאיחא בשד"ח בפאת השדה במערכת אבלות סימן י"ד הוא נידון אחר בנתקבל טעלעגראמע שמת הקרוב והקבורה תהיה למחר, שבזה איכא מחלוקת בין הגאון הנצי"ב ז"ל ובין חתנו הגאון ר' רפאל ז"ל, ולא שייך זה לדידן, ומשי"כ שבמקום אחד פסקו להיפוך משום שבשדי חמד שם כתב שבכהאי גוונא אין מתחילין האבלות עד אחר שנתקבל טעלעגראמע שנקבר לא ראיתי שם כי אין שם כלל נידון ענין זה.

ידידו דו"ש ומברכו בהצלחה בתורה וביראת ה' טהורה.

משה פיינשטיין

ספר
שמירת המועד
כהלכתו
דיני חול המועד

חלק א' - פסקי הלכות עם מקורות והערות
חלק ב' - מילואים ובירור הלכה

בעזרת ההונן לאדם דעת
משה אפרים בלאאמו"ד הגאון ר' אשר חיים ליברמן
בהשתתפות הרב שמעון גראוינגער שליט"א
אב תש"ע

מהדורת
עטרת מרדכי

סימן י'

בירור בדין אם מותר לצלם מאורע מיוחד בחוה"מ

א.

כתב בשו"ע סי' תקמ"ה סעיף ט', "ואם שמע דבר חידוש מותר לכתבו כדי שלא ישכח וכן אם ראה ספר מחודש מותר להעתיקו אם לא ימצא להעתיק לאחר המועד". ומבר' דמה שישכח החידושי תורה חשיב כדבר האבד. ויש לעיין האם זה דין מיוחד בדברי תורה, או שה"ה לכל שכחת מידע שיש לאדם חשיב כדבר האבד, ומותר לכתבו שלא ישכח. וכהאי גוונא יש להסתפק במש"כ השו"ע שאם ראה ספר מחודש מותר להעתיקו אם אח"כ לא יוכל, והיינו משום דחשיב כדבר האבד, האם זה דין מיוחד בחידושי תורה, או דלמא דגם במילי דעלמא הוא כן, שכיון שהודמן לפניו הספר, הפסד הודמנות זו חשיב כדבר האבד. ונפק"מ מכל זה לענין נידון דידן, שלכאור' העתקת הספר דומה לצילום מאורע.

והנה עי' ב"י שהביא מקור לדין הנ"ל וז"ל, "וכתוב בהגהות סמ"ק מצאתי כתוב דמותר לכתוב חידושינ בחולו של מועד ונראה לי ראייה מהא דפריך בפ"ב דתמורה והא אמר רבי אבא אמר רבי יוחנן כותבי הלכות כשורפי תורה וכו' דילמא מילתא חדתא שאני פירוש דבר חדש וירא

נחלקו פוסקי זמנינו האם מותר לצלם אירוע מיוחד בחוה"מ מדין דבר האבד, וכדי לעמוד על בירור שאלה זו, נרחיב קצת בהבאת צדדי ההיתר.

הנה מצאנו בכמה מקומות בהל' חוה"מ שדברים הנחוצים לאדם, אע"פ שאין לו מזה הפסד ממונ, מ"מ חשיב כדבר האבד, וכדמצינו שמותר לארס ולישא אשה במועד שמא יקדמנו אחר, וחשיב כדבר האבד ומותר גם לכתוב שטר לצורך זה, אע"פ שאין זה אלא כמניעת הרווח. [ועי' ריטב"א מוע"ק יח ע"ב] וכן מצינו שהפסד מצוה חשיב דבר האבד כש"כ החיי אדם כלל קי"א סעיף א'. [ועי' פרק ה' הערה 46 עוד מקורות לזה] וא"כ ע"פ זה היה אפשר לדון להתיר למי שנחוץ לו מאד לצלם אירוע מיוחד במועד, מ"מ קשה לומר שלצלם כל אירוע משפחתי או טיול מוגדר כצורך נחוץ מאד, [וגם בזה לא יהיה היתר אלא לצלם תמונה א' בלבד] ולכן אינו נר' שראוי לסמוך על טעם זה להתיר בנידו"ד.

זו, הביא הסמ"ק מתמורה יד ע"ב דחזינן דלענין איסור דברים שבע"פ לא סמכו ע"ז שיכול לחזור, והתירו לכתוב במקום חשש שכחה.

וה"כ עדיין י"ל דשכחת כל מידע חשיב כדבר האבד, ואינו דין מיוחד בשכחת דברי תורה. אלא דלכאור' יש לחלק בזה בין שכחת דברי תורה שיש לו כבר תחת ידו, לבין העתקת ספר שאינו מצוי שעדיין אין תחת ידו כלום, דלכאור' אין זה אלא כמניעת הרווח, וכזה ע"כ אינו אלא דין מיוחד בדברי תורה. והנה ע"י ביאור הגר"א שכתב שהמקור להתיר העתקת ספר הוא מהמבוא בתמורה יד ע"ב לענין כתיבת דברים שבע"פ וכנ"ל, ולכאור' הרי להנתבאר עיקר ההוכחה מתמורה הוא רק לענין שאינו צריך לחזור על הד"ת שלא ישכח, אבל מה ששכחת ד"ת חשיב הפסד מילתא דפשיטא היא, ואינו דין מיוחד בדברי תורה, וה"כ בהעתקת ספר שלא שייך לחזור עליו שלא ישכח לא צריך להביא מתמורה, ומשמע לכאור' מדברי הגר"א שעיקר ההיתר להעתיק הספר אינו מן הדין, ובמילי דעלמא לא יחשב כדבר האבד¹. וה"כ לכאור' אין לנו מקור מכאן להתיר לצלם בחוה"מ אירוע מיוחד מדין דבר האבד.

שמה ישכחנו אלמא דאפילו בזמן שנאסרה הכתיבה בדברים שבע"פ הותרה בדבר של חידוש גם בחולו של מועד נתיר מטעם זה לכתוב דברים שהם חדשים אצלו וירא שמא ישכחם, עכ"ל. ומבוא' לכאור' מדברי הסמ"ק שהוא מקור הדין, שעיקר ההיתר לכתוב חידושי תורה, אין זה משום שכל שכחת מידע חשיב דבר האבד, אלא שזהו דין מיוחד בדברי תורה, שחזינן שכדי שלא ישכח דבר א' של תורה התירו לעבור על איסור של דברים שבע"פ א"א רשאי לכותבם, ומהאי טעמא התירו גם בחוה"מ, משא"כ בשאר מידע שלא שייך האי טעמא. אמנם דלכאור' יש לדחות ע"פ מה שכתב הרשב"א בתשובה ח"ג סי' רע"ג שאין להתיר כתיבת חידושי תורה כדי שלא ישכח וד"ל, וכן אם מתיירא שמא ישכח ישנה בע"פ פעמים הרבה כדי שיהא שגור בפיו כמו שאמרו תנא מיניה ארבעין זימנין ודמיא כמאן דמנחא בכיסתיה וכדרך שהיו עושים לזכרון עד שלא נכתבה המשנה והגמרא, ע"כ. ומבוא' דס"ל להרשב"א דאפי' אם נחשב שכחת ד"ת כדבר האבד מ"מ עדיין אין בזה טעם להתיר כתיבתן במועה, כיון שיכול למנוע שכחתם ע"י שיחזור עליהם הרבה. וה"כ י"ל שכדי להוציא מסברא

1. ונר' עפ"ז דא"כ גם שכחת מידע לא חשיב כדבר האבד אלא בדברי תורה, וכן פשיטא ליה בשו"ת התעוררות תשובה ח"ד סי' מ"ה, שמה שהותר לכתוב צרכיו שלא ישכח אינו אלא כדי שלא ידאג עליהם, ומדין צורך המועד, ע"ש. ואף שמצינו ברשב"א שדן להתיר כתיבת תקופות ומזלות מדין דבר האבד, הרי גם בחשבון תקופות ומזלות יש מצוה, וכדאי' בשבת עה ע"א. ועי' מור וקציעה ומהזיק ברכה סי' תקמ"ה. ולפי זה אשה ששמעה מרשם לתבשיל בחוה"מ, אסור לה לרשום כדי שלא תשכח. וכן השומע מספר של ידיד וכדו', אין לו לרשום המספר שלא לצוה"מ, גם אם יש חשש שישכח אם לא ירשום.

וא"כ לדבריו שפיר יש להתיר לצלם אירוע מיוחד בחוה"מ כיון שאין בצילום שום טורח. [אם לא ע"י צלם מומחה דחשיב מעשה אומן, דאז יש לדון דחשיב שפיר מלאכת טורח.] אך אינו ברור לסמוך ע"ז למעשה, כיון שלדעת הביה"ל (סי' תקל"ט סעיף ה' ד"ה אינו מותר) לתי' השני של הראב"ד לא הותר אלא איסור סחורה לכו, וכן דעת המחצית השקל כמו שהביאו הביה"ל שם וכן מבו' בפמ"ג סי' תקל"ז משב"ז סק"ג וז"ל, "אבל מלאכה גמורה י"ל אף בלא טורח כלל עבורי רווחא אסור", ע"כ.

→ אך עדיין יש לצדד להקל בנידו"ה, שהרי לענין שאר מלאכה דרבנן שאין בה טרחה, דעת הפמ"ג בסי' תקל"ג א"א סק"ו, שגם תי' הב' של הראב"ד מודה להתיר, [ועי' ביה"ל שם ד"ה מותר] והרי אינו ברור שיש מלאכה דאורייתא בצילום, שהרי בעיקר איסור הפעלת חשמל דעת הבית יצחק שאין בזה אלא איסור דרבנן של מוליד, ואף שדעת החזו"א אור"ח סי' ג' סק"ט שאיסורו מדאו' מתשש בונה, ופוסקי זמנינו חששו לשיטתו (עי' פרק ד' הערה 30). מ"מ יש לצרפו מאחר שלדעת החזו"א הרי גם מלאכה דאו' הותר כשאין בה טרחה וכנ"ל. [וכי"ז לגבי הפעלת המצלמה, אבל לחיצת הכפתור בעשיית תמונה, גם להתזו"א אין בזה איסור בונה, עי' פרק ד' הערה 48.] ואמנם במצלמה דגיטלי ניתוסף בזה חשש איסור כותב. אך גם זה אינו ברור דדעת הגרשז"א ז"ל שכתב ע"ג מסך לא חשיב כתב כלל, (עי' פרק ח' הערה 36) וגם להחולקים הרי אינו ברור שזה נחשב כתב המתקיים, (עי' פרק ח' שם) וא"כ בצירוף

אך לכאו' יש עוד מקור לדון להתיר צילום אירוע מיוחד, דיעו' בשו"ע סי' תקל"ג סעיף ג', "פירות שנתבשלו קצת ונאכלים ע"י הרחק מותר ללוקטן וכו' אבל אסור ללוקטם תחלה כדי לכבשם ואם הוא דבר שאינו נמצא אחר המועד מותר לקנותו ולכבשו", וע"ש בביאור הגר"א ובהגהת הגרע"א דה"ה דמותר לעשות מלאכה לצורך השגת הפירות, ומבו' דאע"פ שעדיין לא הגיעו לידו הפירות, מ"מ כיון שכבר הזדמן לפניו האפשרות להשיג הפירות חשיב כבר כבא לידו, ואם יפסיד הזדמנות זה חשיב כמפסיד דבר שתחת ידו. וא"כ לכאו' ה"ה לנידו"ה, כיון שכבר הזדמן לפניו האירוע, ואם לא יצלמו יפסיד ההזדמנות לצלמו, חשיב כמפסיד דבר שתחת ידו.

← אמנם ע"ש במג"א סק"ו שנקט שלא התיר השו"ע אלא איסור דרבנן של כבישה לצורך זה, אבל לא מלאכה גמורה. וגם הגרע"א שנקט דהשו"ע מתיר גם מלאכה גמורה, נשאר בצ"ע על פסק השו"ע, דהרי דבר זה תלוי בכ' תירוצי הראב"ד המובא ברא"ש סוף פ"ק דמוע"ק (עי' לק' סימן י"ג) וא"כ להלכה צריכים אנו לחוש לתי' האחרון של הראב"ד, שאין להתיר לצורך זה אלא איסור סחורה. וכן פסק המשנ"ב שם ס"ק י"ז. וא"כ גם בנידו"ד אין להתיר מלאכה גמורה. אלא דיעויין בחזו"א אור"ח סי' קל"ה שכתב שגם לתי' השני של הראב"ד שלא התירו לצורך זה מלאכה גמורה, מ"מ מלאכה שאין בה טורח מותר גם לתי' זה, וכדבריו מבו' בביאור הגר"א סי' תקל"ז ס"ח [עי' פרק ט' הערה 86]

אף במלאכה שיש בה נ
הותר לצורך זה אפי' נ
הערה 85. שכיון שיו
המועד, אף שיצטרך
להגדירו כמפסיד דו
לסכם עם עוזרת במ

בזה. [אך להדפיס אין להתיר לצורך זה כיון שיש
בזה מלאכת כותב]

הנה עי' רמ"א סי' תקל"ט סעיף י"א,
"ומותר לקנות לצורך יו"ט שני של
יו"ט אחרון", [ועי' הג' רע"א שהעיר שבטור
מבואר שגם מלאכות גמורות מותר בזה, ועי' פרק ב'
הערה 26] ועי' בטור שטעם ההיתר הוא כדי
שלא לבוא לזלזולי ביו"ט שני, ע"ש. ולכאן
צ"ע, שהרי אם לא יקנה לצורך יו"ט אחרון
בחונה"מ לא יוכל לקנותו ביו"ט אחרון, וא"כ
למה א"א להתיר עכ"פ איסור סחורה מכח
ההיא דסי' תקל"ג, שפירות שא"א להשיגו
אח"כ מותר לקנותם במועד, וכנ"ל. אמנם
עי' לק' בסי' ט"ו שביארנו בארוכה שיסוד
ההיתר לקנות במועד פירות שלא יוכל
להשיגו אח"כ, אינו משום שלענין איסור
סחורה חשיב כל ביטול רצונו כדבר האבד,
אלא שע"י שכבר הזדמן לידו האפשרות
להשיג הפירות, לכן אם לאחר המועד לא
יוכל להשיגו, חשיב כמפסיד דבר שתחת
ידו. וא"כ זה שייך רק אם לא יוכל להשיג
הפירות, אבל כל שיוכל להשיג הפירות, אף
שהוא רוצה הפירות ליו"ט אחרון, מ"מ א"א
להחשיבו כדבר האבד, כיון שגוף הפירות
עדיין יוכל להשיג גם לאחר המועד. ולפי זה
מי שהתקלקל החשמל בביתו, ולצורך המועד
אינו צריך לתקנו, מ"מ אם לא יתקנו במועד
יקח לו קצת זמן עד שיתקנו החשמל, וישאר
אותו זמן בלי חשמל, שאין היתר לתקנו אפי'
ע"י עכו"ם. [אף שלצורך פירות שלא יוכל להשיג
אחר המועד יש מקום להקל לענין אמירה לעכו"ם

הנ"ל, וגם שהרי דעת כמה ראשונים וגדולי
אחרונים, שמלאכה שאין בה טרחה לא
נאסרה כלל בחונה"מ, (עי' לעיל סי' ב') נראה²
שהסומך להקל ולצלם בחונה"מ אירוע
מיוחד אין מזניחין אותו.

ב.

Te ולכאן לפי זה היה אפשר לרון בעוד כמה
דוגמאות, וכגון הרוצה לנסוע
לחתונה של ידיד או קרוב לאחר החג, ואם
לא יזמין הכרטיס במועד לא יוכל להשיגו
אח"כ, דמצד דבר האבד עי' שו"ת אגרו"מ
יו"ד ח"ב סי' קס"ט שרק הפסד של חתונת
בנו ובתו חשיב דבר האבד, אבל לא של שאר
קרוביו, ע"ש. וכן הרוצה לנסוע ליארצייט
המתקיים מיד לאחר החג, ואינו יכול להזמין
מקום בטיסה אלא בחג, דע"פ הנתבאר אף
שאין זה צורך נחוץ מאד שחשיב כדבר
האבד, מ"מ כיון שכעת יש לו ההזדמנות
להגיע לחתונה, ואם לא יסדרו במועד
לא יוכל להגיע, הו"ל כההיא דסי' תקל"ג
הנ"ל, שעכ"פ מלאכה דרבנן שאין בה טורח
יש להקל, וכיון שבדרך כלל המלאכות
הכרוכות בזה הם שימוש בטלפון ומחשב,
והרי נתבאר שיש להקל בזה, וכנ"ל. ומהאי
טעמא גם לענין מניעת הרווח שהותר לסחור
כשהזדמן לפניו להרוויח במועד, [עי' פרטי
הדינים בפרק ט' מסעיף כ"א והלאה] אף שלא
הותר לצורך זה מלאכה גמורה, מ"מ שימוש
במחשב ובטלפון ושאר מכשירי חשמל
שאין שום טורח בשימושם, יש מקום להקל

2. אך בשם החזו"א הובא לאסור בזה עי' פרק ח' הערה 113.

17

לצורך אחר המועד גם באופן שאם לא יסדרו במועד יצטרך לחכות כמה ימים עד שתתפנה לבוא לנקות ביתו; כיון שלא יפסיד העוזרת אף שיתאחר, אינו חייב כמפסיד דבר שתחת ידו, וכנ"ל.

L

אף במלאכה שיש בה טרחה, כיון שלדעת השר"ע הותר לצורך זה אפי' מלאכה גמורה, ע"י פרק ט' הערה 85. שכיון שיוכל להשיג הפועל לאחר המועד, אף שיצטרך לחכות עד שיתקנו, א"א להגדירו כמפסיד דבר שתחת ידו. וכן אין לסכם עם עוזרת במועד [ע"י עשיית מלאכות]

Sternbuch, 1880

מועדים וזמנים

ה ש ל ם

כולל

חידושים וביאורים, הערות וליקוטים
על כל מועדי וזמני השנה

חלק שביעי

[הוספות]

יום טוב, חול המועד, איסור חמץ, מצות מצה, ליל הסדר
ספירת העומר, חג השבועות וד' צומות ותשעה באב
ושיעורים על מסכתות ביצה, חגיגה ופסחים

חלק שמיני

ליקוטי הערות ומפתח מפורט על כל חלקי המועדים וזמנים

מאת

משה שטרנבוך

נין וכד לרבינו הגר"א זצ"ל

הוצאת "נתיבות התורה והחסד"

בני ברק

שנת תשמ"א לפ"ק

ואגב בשם רבינו ההו"א זצ"ל שמעתי שהורה לא לזווג מהמנהג שלא לצחצה נעליים בחוה"מ, וכן לצלם לדעתו אסור בחוה"מ, ונראה שאם הנעליים אינן נקיות שנתלכלכו במועד פשיטא שמוחר לנקות ואין להוש כלל, ורק שלא יראו כחדשים, וכן מותר לצלם כשאפשרות הצילום היא רק בחוה"מ כגון שאז מתקבצת כל המשפחה, ומיהו נראה שאדם חשוב שלומדים ממעשיו יוהר, כמבואר בסוף פ"ק דמ"ק, שעלולים לחשוב הצילום אצלו כולול בחוה"מ.

ומיהו לפי דרכו נראה שאם אינה מלאכת טירחא שרי רק אי מלאכת חוה"מ דרבנן, אבל אי מלאכת חוה"מ מה"ת לא שרי, וכיון שלהלכה לא הוכרע אי מלאכת חוה"מ דאורייתא או דרבנן, לא נתבאר אי מותרת מלאכת טירחא או לא, אבל לפי מה שהבאנו לעיל יוצא שגם אם מלאכת חוה"מ דאורייתא, לא מבורר שאסור בחוה"מ כשאינה מלאכת טירחא, ודיני מלאכות בחוה"מ לא נתבארו כדי הצורך בפוסקים וצ"ב.

סימן קנה

נסיעה במכונית ובטקסי בחוה"מ ושכר לעבודה

במקרה שזקוקים לתיקון לצורך המועד כגון קלקול באלקטרי או במים, שצריך לזה מעשה אומן, דהאומן שהוא שומר תורה ומצות לא יבוא, כיון שאסור לו לעבוד תמורת שכר, ובהנחם ודאי שלא יעבוד, האם נימא שרק פועל שאינו שומר הלכות חוה"מ או שאין לפועל מה לאכול הוא שיעבוד וד"ו צ"ב.

ומעיקרא אמרתי שאסור לו ליקח שכר בשלימות כביום חול, אבל מפני ביטול ההופש שלו מותר, ויוזיל בשיעור שניכר שאינו דורש ככל השנה אלא שכר ביטול החופש לבד, ומספיק שיוזיל בעשרה או עשרים אהוז ובלבד שיהא ניכר כבוד המועד שאינו עובד בשביל שכר שזהו כעובדא דחול במועד, ולפי זה א"ש הא דאיתא במ"ק ו. גבי שכר פעולה בזול בחוה"מ ע"ש, שאין הכוונה מפני שאינם עסוקים במלאכה ע"ש ברש"י, רק מדינא אסור לעבוד בחוה"מ אלא בזול דניכר קדושת המועד. ועכ"פ נראה דאם אפשר לתקן ע"י פועל עכו"ם ראוי לתקן בחוה"מ על ידו דוקא, כשאין פועל עני שאין לו מה יאכל.

אמנם לאחר העיון נלע"ד שאין הכרח דאסור לפועל לדרוש שכרו כרגיל בימי הופשתו בחול המועד, כשעושה מלאכה לצורך המועד, דשורש האסור הוא על הבעה"ב דכשצריך לבצע איזה עבודה בחוה"מ יעשו בעצמו או על ידי אחר בהנחם כשאפשר, שלשכר פועלים בחוה"מ הוא עובדא דחול, וכה"ג מיירי בגמרא מ"ק י"ב. שורש האסור בשכר, דאיתא התם בריש גלותא שתיקנו לו השלחנות אבל בשכר אסרינן אף דהוה צורך המועד ע"ש וברא"ש, אבל התם המעביד דהיינו הריש גלותא אפשר לו להשיג עובדים בהנחם בשבילו, ולהלן במ"ק י"ט. דשרינן לר"מ לאחרים בהנחם ולא בשכר היינו מפני ששורש ההיתר הוא המצוה, ולכן אסרינן בשכר כדי שיעבוד נמי בהנחם ולא מזולתינן באסור כתיבה במועד דחמיר, אבל פועל שדורשים ממנו לעבוד במועד לצורך המועד, מותר לו לדרוש שכרו,

הנה בתחילה הייתי גבוך מאד איזה היתר יש לנסוע בכלל במכונית בחוה"מ וכמנהגינו, ואפילו כשנסוע לצורך המועד, דהלוא לכאורה הנהיגה במכונית היא מעשה אומן, שלא כל אהד בקי בזה, ואינו מעשה הדיוט, ובמעשה אומן הא אפילו לצורך המועד אסור, וא"כ הוה לן לאסור להסיע אוטו שזהו מעשה אומן ומלאכה גמורה (כגון מכה בפטיש שמתקן האוטו שיסע וכמו האיסור להעמיד שעון שפסק, או בונה שמכניס זרם לגולמים דוממים) וכיון שצריך לזה אומנות ראוי לאסור במועד אף שזהו לצורך המועד, שרק באוכל נפש ממש שרינן מעשה אומן.

אולם מסתברא יותר שזה לא נקרא מעשה אומן, ואף שאין כל הדיוט יכול לנהוג, שזה מקצוע וצריך ללמוד לנהוג, אבל אין זה אומנות מיוחדת, וכל הדיוט לומד ונוסע ואין בזה תואר, "מעשה אומן" ו"פ.

מיהו אפילו נימא שזה מעשה הדיוט, שרינן רק לצורך המועד, דרק ברכיבה שאינו אלא אסור דרבנן מתיר בבה"ל (תקל"ו) גם כשאינו לצורך המועד, וע"כ נראה דאם יש בנסיעתו צורך כגון להקביל אביו או רבו או אפילו לראות פני חבריו שנהנה מביקורו מותר, ואפילו נסיעה לטיול מותר אם שמח בזה וכמבואר בש"ע שם ר"ס תקל"ו, ורק בטיול חוץ לתחום אוסר הגר"א, ורוב הפוסקים מתירין, אבל כשמסיע אוטו בהנחם, כגון שיכול בקלות לילך ברגל, ולא חסר לו בזה בשמחתו, ורוצה רק להתרגל יותר בנהיגת המכונית ובעצמו מרגיש שאין זה צורך המועד, כמדומני שבזה הוא מזולל בקדושת חוה"מ, לעבור מלאכה בלי צורך, וא"כ אסור הדבר במועד, ולמעשה כמדומני שאין מקפידין ע"ז, ולא ידעתי על מה סומכין וצ"ב.

ונבאר בזה עוד, דהנה המלאכות המותרות לצורך המועד הלא היינו בהנחם ולא בשכר כמבואר בש"ע ר"ס תקמ"ב ע"ש במ"ב, ובפשטות הפועל גופא אסור לו לעבוד בחוה"מ ולקבל שכר וכן מפורש בעה"ש שם, ואני תמה

7 ←

20

בחווה"מ, וכבר ביארנו שעיקר האסור בשכר הוא על המעביד, ואם אפשר לו בדרך אחר לא ישכור, והאסור להרויח אפילו לפעולה שאינה מלאכה, עיין בבה"ל תקמ"א בשם הגר"ב שעיקר האסור בשכר מיירי כשאינו מלאכה, אבל כנראה אין חיוב להיות כלוא בבית בחווה"מ ומותר לבקש אחר בשכר כשאין עצה אחרת, ועל העובד אין אסור לדברינו לעיל, ומיהו כשאין חשש בל תלין ואינה זקוקה להכסף בחווה"מ נראה שראוי לה לקבל השכר אחרי חווה"מ שאינו עובד בחול כ"כ, וכ"ש כשאפשר לשלם בהבלעה עם המועד ולא לפי שעה דעדיף טפי.

ונראה שלענין שכירות טקסי במועד והנהגה יהודי היסוד ע"כ להתיר, שיש בזה הבלעה בדמי השימוש במכונות עצמה, ששכרו אינו מבורר, ושוכר הטקסי עם הנהגה יחד, וכבר דנו האחרונים כעין זה בשוכר חדר במלון או בפונדק לשבת, שיש הבלעה בדמי גקיון החדר והחלפת סדינים וכדומה, וכ"ש כאן שהשכירות גופא של האוטו עולה שיעור הניכר, ומיהו שמעתי מכמה בני תורה שנסעו בטקסי בחווה"מ ודקדקו לחפש בהג ערבי כשאפשר דעדיף טפי.

והמעביד הוא שהייב לדקדק כשאפשר לו לא לשכור, אבל הפועל גופא אינו הייב לעבוד בחנם או בפחות וכמ"ש. ומצאתי סמך לדברינו שהאסור עבודה בשכר הוא על המעביד דוקא, שבדבר האבד מותר גמי לעבוד בשכר כמבואר בש"ע סימן תקמ"ב, והגר"א שם מייתי ראייה לזה מאבל דחמיר מחווה"מ ומותר בדבר האבד אף בשכר ע"ש. וקשה מה הראיה מאבל דהתם שרי לעשות מלאכתו ע"י אחרים שאינם אבילים כלל, אבל בחווה"מ שהאסור הוא לעבוד בשכר, א"כ מנלן שלפועל עצמו מותר לעבוד בשכר, אבל לדרכנו דגם בחווה"מ אין האיסור אלא על המעביד, א"כ שפיר שרי כשאין עצה וכמ"ש, אבל כבר הבאנו שדעת העה"ש שאסור לפועל ליקח שכר אף שעובד לצורך המועד, וצ"ב שא"כ המעבידו בשכר עובר בלפני עור.

ונשאלתי מבחורה שנשארה לשמור בבית אחד (ביבי סיטר) בחווה"מ ומקבלת ע"ז שכר לפי שעה, אם מותר לה לקבל שכר בחווה"מ, ולפי דברינו לעיל אינה צריכה לישראל בביתה וגם אינה חייבת לשמור בחינם

סימן קנו

תיקון מכשירים ומכונות בחווה"מ

יחיד בחווה"מ, וע"ש בשעה"ץ שיחיד אפשר לו בלא מרחץ או לילך למקום אחר ע"ש, נראה מזה שאין להתיר אלא אם כן הדבר נחוץ באמת לצורך האדם, ולכן מצדד אני במדינותינו כגון במינסטר, שאינו ככלי לטחינה או בישול שמתקן המאכל, ויסודו רק להקל על מלאכת בעה"ב, שדומה בזה למרחץ של יחיד דאפשר בלעדיו או אצל אחר ולא שריגן בזה מלאכת אומן בחווה"מ שאינו נחוץ כ"כ לאוכל נפש, מיהו אפשר שבמדינות שנתפשט השימוש במכשיר עד שכולם רגילים בזה, נחשב כאוכל נפש ממש ויש להתיר, אבל לא נראה להקל כ"כ בחווה"מ.

ובמרחץ של יחיד גופא שמבואר בפוסקים שאסור וכמ"ש, אפשר שזה דוקא בזמנם שלא היה לכל אחד מרחץ בביתו, אבל בזמנינו שלכל אחד יש מקלחת בביתו ורגילים וזקוקים לזה מאד, אין דורשים בחווה"מ שילך להתקלח אצל השכן, ובמקום שחם מאד וצריכים למקלחת מאד, ואל"ה מפריע לשמחת התג, אפשר שזה השיב לצורך הנאת הגוף ומותר לתקנו בחווה"מ כשאר צרכי המועד, אבל הפוסקים לא חילקו בזה וצ"ב.

ותיקון אור האלקטרי ודאי שרי גם בישראל אומן, ומיהו נראה שאין להניח התיקון לחווה"מ כשאפשר מקודם, אבל גם בפשע והניח לחווה"מ לא אסרינו לאומן לתקן האור

בתיקון כל סוגי מכשירים בחווה"מ כשיש צורך לכך, יש בזה חילוקי דינים שלא נחבארו כלל בפוסקים, ונקדים שבש"ע ר"ס תקל"ג איתא שמותר לטחון קמח לצורך המועד אפילו כיון מלאכתו לחווה"מ, וע"ש במ"ב שמפרש שבצרכי אוכל נפש מותר גם לכתחילה בחווה"מ, ובה"ל (ר"ס תקמ"ב) כתב שאפילו כשאפשר בעכו"ם או בישראל בחנם מותר באוכל נפש לשכור יהודים לתקן ולעבוד, ונראה דהיינו דוקא בתיקון אוכל נפש גופא לאוכל במועד, כגון לתקן ריחיים לטחון לאוכל במועד, או לגסר עצים להשתמש בהם לאור בחווה"מ או להתחמם, אבל תיקונים במערכת הגז או במקרר שאינם אלא מכשירים לאוכל נפש או להנאת האדם נראה פשוט שאסור לכוון המלאכה לחווה"מ, ורק אם לא כיון מלאכתו מותר לתקן המקרר או הגז שהם לצורך אוכל נפש, ובוה מותר לישראל אומן לתקנו אפילו כשיש עכו"ם מאחר שזהו לצורך אוכל נפש, ומה עוד שאפילו עבר בזה ופשע להניח התיקון לחווה"מ, לא אסרינו לאומן ישראל לעבוד. כיון שזהו תיקון לאוכל נפש, אף שאסור להניח לכתחילה תיקון המכשיר לחווה"מ וכמ"ש.

ומיהו נראה להעיר שאין כל המכונות שוין בזה, ויסוד הדבר דבש"ע תקמ"ד מובא שאין לתקן מרחץ של

פירש להדיא בספר „עמק ברכה“, ומדייק כן מלשון הרמב"ם, ואני תמה שבמעקה הלוא עובר כל רגע ורגע על מצות עשה ואין לך צורך המועד יותר מזה, ודמי לכתובת תפילין ומוזות שכותב לעצמו כשצריך להניחן עיני ש"ע תקמ"ה (ס"ק ג') ולמה אוסרים במעקה מעשה אומן אף שמבטל כל רגע מ"ע, וע"כ נראה דמיירי כשאפשר במעקה הדיוט ודי בכך בינתיים לא לעבור על מ"ע, אבל אם אי אפשר לתקן אפילו לחוה"מ אלא במעשה אומן נראה שמותר בחוה"מ.

ועיין להלן בבה"ל ר"ס תקמ"ד שמביא מספר „מאמר מרדכי“ דפשיטא ליה שאסור לבנות בחוה"מ סוכה במלאכה גמורה אף שזהו צורך המועד, ובבה"ל תמה שזהו צורך מצוה ובודאי שרי, ולפי דברים הנ"ל, אם אפשר במעשה הדיוט עראי, לא שרינן מעשה אומן אפילו למצות סוכה, ורק כשאי אפשר בדרך אחר מותר וא"ש. ונראה דאף שבסוכה אפשר לאכול ולישון אצל אחר, מ"מ ערב לאדם בשלו דוקא, ואף שבסוכה זאת לא פסיקא לן לפטור אדם בזה ממצות סוכה אצל חבירו וכמבואר במ"ב תרי"מ (ס"ק כ"ג), נראה שצורך המועד ודאי מיירי להתיר לבנות סוכה במעשה הדיוט בחוה"מ וכמש"נ.

שזהו כצורך אוכל נפש ממש, ובמכונת או טקסי שנתקלקל, נראה שאם אין צריך לזה מעשה אומן ודאי שרי, אבל מעשה אומן לא שרינן לצורך המועד, וא"כ ע"י ישראל אין להתיר התיקון, אבל בעכו"ם לצורך המועד נראה להתיר.

אמנם אני מסתפק שהלוא אין מביאין כלי לבית האומן ואפילו גכרי ואפילו לצורך המועד כדאיתא במשנה מ"ק י"ג. ע"ש בנמוקי יוסף ובמאירי ושיטה ומפורש בב"ח ס"ס תקל"ד, וא"כ הכא נמי יהא אסור להביא את המכונת למוסך והיינו בית האומן לתקנו.

ומיהו אפשר דהא דאסור לשלוח ולהביא מבית האומן, מיירי באומן דעביד כרים וכסתות וצלוחיות, וכן מחרישה או צמר, אבל כשמלאכתו היא גם תיקונים קלים שאינם מעשה אומן כלל, שרי להביא אצלו, שיתלו שבא לתיקונים קלים דשרי לצורך המועד שאינו מעשה אומן, וא"כ הכא נמי מביא המכונת לבית אומן עכו"ם, כיון שאינו מוכח דעביד מעשה אומן דוקא וכ"ז צ"ב.

ונראה עוד בדין מעשה אומן בחוה"מ, שבמ"ק (י"א). מפורש שעושין מעקה בחוה"מ מעשה הדיוט אבל לא מעשה אומן, ומשמע דמיירי גם כשחייב במעקה, וכן

סימן קנז

מלאכה בפועל עני שאין לו מה יאכל

לרשות, שמפורש במשנה ריש מ"ק שיוצאין בחוה"מ על הכלאים, והיינו טעמא שאו פועלים בזול כמבואר בגמרא שם, וקשה לרמב"ם שאין חילוק בין מלאכת רשות למצוה, ולדעת ר"מ שאוסר לכתוב תפילין לאחרים בשכר, אלמא דגם במלאכת מצוה אסור אף שאין לו אפילו לאכול פת, א"כ קשה מי נמצא פועלים להוציא כלאים בחוה"מ, אלא ע"כ כרש"י שבמקום מצוה במקום שאין לו אפילו פת ומים בודאי שרי, והמשנה שאוסר לר"מ מיירי לרווח, וא"כ המשנה בכלאים לכ"ע שיכול לשכור אלו שאין להם כדי פת דשרי לכ"ע עכ"ד.

ואני תמה שגם לרש"י צע"ג, כיון שאוסר ביש לו לחם ומים אף שאין לו כדי שמחת החג בריחה, ע"כ אינו מתיר מלאכה לצורך מצוה, שהרי שמחת בחג היא מצוה ואפ"ה לא שרי, א"כ היאך יוצאין על הכלאים, והלוא לא שרינן גם למצוה, וגם לדין דלית לן כר"מ תיקשי, שלצורך כלאים שרינן דהוה צורך מצוה, ולמה לא נתיר תמיד שיהיה לו ברווח לצורך שמחת יום טוב.

במ"ק (י"ג). איתא שאם אין לו מה יאכל מותר לו לעבוד בחוה"מ, ובש"ע תקמ"ב (ס"ק ב), „כל מלאכה מותר לעשותה על ידי פועל שאין לו מה יאכל כדי שישתכר וירויח“ ע"ש, ובמ"א שם דהיינו שאין לו אפילו לחם ומים ע"ש, וכוונתו נראה דלא מיירי שאין לו לחם ומים עד שימות, שזהו פיקוח נפש ממש ואפילו בשבת מותר לו לעבור על אסורי מלאכה בפיקוח נפש, אלא מיירי שאין לו לחם ומים כדי צרכו ולזה שרינן מלאכה בחוה"מ. ועיין ברמ"א תקמ"ה (ס"ק ג) שמותר לכתוב תפילין ומוזות בחוה"מ כדי שיהיו לו הוצאותיו יותר בריחה לשמחת יו"ט, וע"כ החילוק שכתבת תפילין ומוזות היא מצוה, ולכן מתירין גם כשיש לו לחם ומים עד שיהיה לו ברווח סעודת יום טוב, משא"כ במלאכת רשות שבוה אסור, וזה דלא כדעת הרמב"ם בפירושו שאינו מחלק וס"ל דגם במלאכת מצוה לא שרינן אלא כשאין לו מה יאכל כמשמעו, וצ"ע מנלן להכריע כרש"י ולא כרמב"ם.

ובספר „יד המלך“ פ"ו דיום טוב מביא שיש ראייה ברורה ומוכרחת כרש"י שיש לחלק בין מלאכת מצוה

ז שהחזיקו
וכ"ג, ובאף
ן בניו היו
זדר על כך
יכיר (או"ח
ל ובסעודה
תו) יש לו
ה פוסקים
לחג מותר
זדרת מלך
(וכמובא
במי שלא
ס"ת.

א לעשות
תנו בימי
אלת חכם

"ד סי' נ'
זר כותב
זומן ניכר
ולמוס על
ות יפות
שמסתמא
יד בתשו'
כות גמר
כשהסופר
לא חשיב
זזה"מ זה
עדיין יש
לא חשיב
כי המועד
זסיק שם
נרוך גמר
ולהחיותו
והבעלים

הזמינו אורחים, והסופר זקוק להכסף להוצאת
יו"ט, והאותיות כבר נרשמים מעיו"ט, וכל א'
אינו כותב אלא אות אחד וכו' אי"צ לעכב את
החינוך).

סימן רכ"ז

**שאלה - הכותב ס"ת לעצמו (ע"י
עצמו או ע"י שלוחו) ועדיין
לא קיים מצות כתיבת ס"ת אי מותר
להמשיך גמר כתיבתו בחוה"מ כדי
שיזכה (בעליו) לקיום מצות ואתם
כתבו לכם את השירה הזאת וגו'.**

תשובה - אסור. בהשקפה הראשונה היה
מקום לומר דמה דאיתא בגמ'
ונפסקה בשו"ע (רס"י תקמ"ה) דאפילו להגיה
אות אחת בספר (תורה) אסור, מיירי בס"ת של
הציבור, שאין מקיימין בה מצות כתיבת ס"ת,
משא"כ יחיד העומד באמצע כתיבת ס"ת לעצמו
יהא רשאי כמו שמותר לו לכתוב לעצמו מזוזות
(ותפילין, עכ"פ לאותן המניחים), ובפרט כעדיין
לא קיים מצות כתיבת ס"ת (בס"ת אחרת) שיש
לומר דחשיב אצלו מצוה חיובית של קיום מצות
ועתה כתבו לכם את השורה הזאת וגו'
(להפוסקים שהוא מצוה חיובית גם בזה"ז),
והלא כדי לקיים מצוה חיובית מותר אף מעשה
אומן, ובפרט שכבר עומד אצל הגמר, וזריזין
מקדימין למצוות,

ומצאתי שבאמת תמה בזה המ"ב בשעה"צ
(רס"י תקמ"ה) למה אסור להגיה ס"ת
(פסולה) כשהס"ת שייכה לו, ותיקונו הוא לצורך
עצמו שיהיה לו ס"ת כשירה, דמה שנא ממצות
כתיבת מזוזה דמותר לכתוב לכו"ע לצורך עצמו,
הכא נמי בעודה פסולה אין לו מצות עשה
דכתיבת ס"ת, ולא העלה ארוכה (משמע מדבריו
דמי שנפסלה ס"ת שלו נתבטל קיום המצוה

שלו), וצריך לומר שאף להמחייבים הוא מצוה
שאינה עוברת, אלא שבמשך ימי חייו יכתוב
לעצמו ס"ת, ואינו מבטל המצוה עדיין (אלא
לאחר שמת בלא קיום המצוה) דומיא דמצות פרו
ורבו, ואם יגמור כתיבתו לאחר המועד יתקן
למפרע כל מה שנתעכב בקיום המצוה, משא"כ
במצות מזוזה כל רגע שדר בכית בלא מזוזה
מבטל מצות עשה (בקום ועשה), ואח"כ ראייתי
כזה בס' שש"כ (פס"ז הערה קע"ה) דשאני מצות
מזוזה שהוא חובת הכל ותמיד, וכל רגע שאין לו
מזוזה בביתו הוא מבטל מצוה זו, והרי זה מצוה
עוברת, משא"כ ס"ת יש לומר דהוא מצוה לקיימו
פעם א' בכל ימי חייו, אלא שזריזין מקדימין
למצוות, ורק כאשר מת ולא קיים מצוה זו ביטל
מ"ע של כתיבת ס"ת, ולכן לא הוי מצוה עוברת.

ובמגיד משנה (פ"ז הי"ג) מביא שיטת הרא"ה
שמותר להגיה בס"ת לצורך עצמו -
לשום מצוה (ולא ידעתי מה כוונתו לשום מצוה)
והמ"מ חולק עליו, דלא דמי לכתבת תפילין
ומזוזות מפני שאי אפשר לעשות ס"ת אחד בחולו
של מועד, (ויש שהביאו כיון שלא שייך שיחיד
יכתוב לעצמו ס"ת שלימה במשך ימי המועד),
ולא הבנתי למה בעינן שיוכל לגמור כתיבתו
במשך המועד, מ"מ להלכה נקטינן כהמ"מ.

סימן רכ"ז

**שאלה - סופר שהזמינו אצלו תפילין
לבחור בר מצוה שיכנס לעול
המצוות מיד לאחר החג ולא עלה בידו
לגומרן עד שהגיע החג האם מותר לו
לגמור כתיבתו בחוה"מ.**

**תשובה - בתנאם מותר, על כן לא
יבקש שכר על ימי חוה"מ.
בשו"ע (סי' תקמ"ה ס"ג) שמותר לעשות מלאכה**

ע"ג מקדש יצטו

ב"ה תה המועד

הרב"ג ל' ישראל פ"ז בארנא/אס א"ח

לצורך מצוה שהוא מחוייב בו, על כן מותר אדם לכתוב תפילין ומזוזות לעצמו, וכן לטוות ציצית לבגדו לצורך עצמו אף כשאין צריך להם בחוה"מ (שלא יניחם בחוה"מ) אלא כדי שיהא מזומנים לו לאחר המועד, ומותר אף כשעושה מעשה אומן, ואף כשכיוון מלאכתו למועד, דכיון שהוא מצוה חיובית התירוהו כדי שיהא מזומן לו לקיים מצותו.

עוד שם דבשביל מצוה חיובית של אחר (כנידון שאלתינו) ג"כ מותר, אבל רק בחנם, אבל לא בשכר [אם לא בסופר שאין לו מה לאכול, וכ' בערוה"ש שאם אין ברצון הסופר לעשות לו בחנם יתן לו שכר, והסופר עשה עבירה]. וע' בס' שמירת המועד כהלכתו (פ"י הע' 13) ובס' חוה"מ"כ (פ"ו ביאורים אות ח' ע' ר"ג) אם מותר לקבל שכר, ואין לומר שאם הסופר אינו מסכים לכתוב לו בחנם יש לו לשאול תפילין מאחרים דעל פי רוב אין הקשר של אחרים מתאימים לבחורי בר מצוה.

מיהו יכול לקבל שכר בהבלעה עם שאר הימים.

סימן רב"ז"ב

פ"ד שאלה - מהו בחוה"מ ליתן לסופר לבדוק 'מזוזותיו'.

ומהו כשבחוה"מ הסופר מסכים לבוא לביתו לבדוק המזוזות שעל דלתות ביתו על יד על יד (שאו הוא פנוי יותר) שיש בזה הידור לאור ההלכה.

תשובה - אם יכולין להסירם מעל דלתות ביתו בלא מלאכת סתירה שפיר דמי, ואם נעשה להם ריעותא מותר בכל אופן. הנה בדיקת מזוזות לכאורה מותר דממנ"פ אם כשירה אין בה

שום מלאכה, ואם ימצא בה חשש פסול ויצטרך הסופר לתקנה ע"י מעשה אומן (שאסור אף לכתוב אות א' בכתב מרובע כבשו"ע רס"י תקמ"ה) הרי הוא מצוה חיובית שהאדם מצווה בו בכל יום ובכל עת, ואסור לו לשהות בכיתו בלא מזוזות כשירות (ולא חשיב כאילו הביא את עצמו לכתחלה לידי כך לעשות מלאכה בחוה"מ, כיון שהוא מיעוט המצוי שא' מהמזוזות יהיו פסולים).

אלא שכל זה כשאין חשש סתירת בנין בהורדת המזוזות נמצא שלא עשה שום מלאכה עדיין (ואח"כ כבר הוא אנוס בתיקונו), משא"כ כשיש בו סרך מלאכה לא יתעסק בבדיקתו בימי חוה"מ (דברדך כלל אין זמן מדוייק לחיוב בדיקתם, ובדרך כלל אמרו שנבדקת פעמיים בו שנים, נמצא שהוא בערך בג' שנים וחצי), ואין לו לעשות זה בחוה"מ, מלבד אם היה איזה ריעותא (כגון נזילה) שמחייבו לבדיקה מיד.

ודע דמבואר בתשו' ח"ס דמזוזה הצריכה בדיקה (פעמיים בשבוע) אין צריכין סופר יבדקנו מחסירות ויתירות (דבחזקתה הראשונה עומדת) וכל חובת הבדיקה שלא נרקה ושלא נפסלה (ממים או חום ושמש) ועל כן כל אדם יכול לעשות בדיקה זה שיסירנה ויסתכל בה שאין בה קלקול, אלא שבדרך כלל נותנים אותה לסופר שיעשה זה, ובה אין בה סרך מלאכה (אם לא כשיש סרך מלאכת סתירת בנין בהסרת המזוזה מהבנין) ורשאי לעשות זה בחוה"מ, אלא שאח"כ אם הסופר מבחין שהמזוזה צריכה קצת תיקון כבר הוא מחוייב בתיקונו להציל בעליו מאיסור (דירה בלא מזוזה).

אם רשאי הסופר לקבל שכר על הבדיקה. ובנוגע אם הסופר יהא רשאי אח"כ לקבל שכר על הבדיקה ותיקונו יוצא משו"ע (סי' תקמ"ה ס"ג) דבשביל מצוה חיובית של אחרים ג"כ מותר לכתוב סת"מ, אבל רק בחנם, אבל לא

בשכר, אם לא בסופר בערוה"ש שאם אין בחנם יתן לו שכר, ומשמעות הרמ"א דכ' 'מותר בכל ענין, פי' (סק"ח) כ' שמשמעות עכ"פ כדי שיהא הוצאו היה עשיר אסור, שי להרווחה אסור אף י (סק"א), מיהו י"א י חבירו בתוך המועד רג אם הסופר מבקש אור איזה תיקון או לא יש להפוסקים הסוכרים דו שאין בה שום מלאכה חשיבי מלאכה, ולכאור הורדתה הוא בגדר סח

*

סימן

שאלה - מהו לבדוק א לא יתעכב מלה

תשובה - יש

הקודם ב הוא בנוגע בדיקת ח לבודקם בחוה"מ שאז אצל הסופר לאותן שנ מניחין תפילין בחוה"מ כבר נופל באיסור ו התפירה, ועוד שאפילו אח"כ לעשות בהם מ לחזור ולתפורם, וכל י פסול שיצטרך לתקנו י לאסור כיון דמצד ו התפילין (אפילו כבר

בשכר, אם לא בסופר שאין לו מה לאכול נוכי בערוה"ש שאם אין ברצון הסופר לעשות לו בחנם יתן לו שכר, והסופר עשה עבירה, ומשמעות הרמ"א דכדי להניחן במועד עצמו מותר בכל ענין, פי' אף בשכר, אבל בא"ד (סק"ח) כ' שמשמעות הלבוש שאינו מותר אלא עכ"פ כדי שיהא הוצאותיו יותר בריווח, אבל אם היה עשיר אסור, שלמי שאינו צריך אפילו להרווחה אסור אף להרמ"א, וכ"ה בשעה"צ (סקכ"א), מיהו י"א שבעד מצוה חיובית של חבירו בתוך המועד רשאי אף לקבל שכר, מיהו אם הסופר מבקש אותה השכר בין אם צריכה איזה תיקון או לא יש לומר דרשאי לקבל שכר להפוסקים הסבורים דמותר לקבל שכר על דבר שאין בה שום מלאכה נוצ"ע אם הורדת המוזנות חשיבי מלאכה, ולכאורה תלוי באופן קביעתה אם הורדתה הוא בגדר סתירת דבר הקבוע להבנין. L

סימן רכ"זג

שאלה - מהו בחוה"מ ליתן לסופר לבדוק את תפילין שלו (שאז לא יתעכב מלהניח תפילין שלו).

תשובה - יש להחמיר. עמש"כ בסי' הקודם בנוגע בדיקת מוזנותיו, וכן הוא בנוגע בדיקת תפיליו (שניקל לו ביותר לבדוקם בחוה"מ שאז יכול להניחו איזה ימים אצל הסופר לאותן שנוהגים על פי קבלה שאין מניחין תפילין בחוה"מ) תדא שכפתיחת הבתים כבר נופל באיסור מלאכת קודע של חוטי התפירה, ועוד שאפילו אם ימצאום כשרים יצטרך אח"כ לעשות בהם מלאכה של מעשה אומנות לחזור ולתופרם, וכל שכן אם ימצא בהם חשש פסול שיצטרך לתקנו ע"י מעשה אומן, יש לדון לאסור כיון דמצד ההלכה אין חיוב לבדוק התפילין (אפילו כבר עבר ד' שנים מבדיקה

האחרונה) ולמה יביא את הסופר לידי מלאכות בדבר שאינו חיובי.

מיהו אם הסופר בדקו בערב החג ומצא בתוכה איזה (חשש) פסול אלא שלא עלתה בידו לתקנו נראה ששוב מותר לו לתקנו בחוה"מ לפי המבואר בשו"ע (סי' תקמ"ה ס"ג) שמותר לעשות מלאכה לצורך מצוה שהוא מחוייב בו, על כן מותר אדם לכתוב תפילין ומוזנות לעצמו, וכן לטוות ציצית לבגדו לצורך עצמו אף כשאין צריך להם בחוה"מ (שלא יניחם בחוה"מ) אלא שיהא מזומנים לו לאחר המועד, ומותר אף כשעושה מעשה אומן, ואף כשכיוון מלאכתו למועד, דכיון שהוא מצוה חיובית התירוהו כדי שיהא מזומן לו לקיים מצותו.

שו"ר שבס' מקור חיים (סי' תקמ"ה ס"ג) כ' על דין השו"ע דכותב אדם תפילין וכו' דכל שכן דמותר לפתוח התפילין ולבודקם ולחזור לתופרם, ועשיית הקשר אם נתקלקל ונקרע עיי"ש, ויל"ע אם סיוס דבריו (אם נתקלקל..) קאי על כולהו או רק על עשיית הקשר דגביה שייך לשון קריעה, והכי מסתבר.

וממילא שהוא עצה טובה לעשות כן, שאז ממילא אין מניחין תפילין יוכל הסופר לבדוקו בישוב הדעת מבלי להאיץ בהסופר ובודק, ולא הדגיש שזה רק למי שמניח תפילין בחוה"מ (ואפילו את"ל למה יבדקם דוקא בחוה"מ, ולא ימתין אלאחר המועד).

מיהו י"ל דהוא מיירי מאותן שנוהגין להניח תפילין גם בחוה"מ, אבל לא אצלינו שאין מניחים. L

סימן רכ"ח

שאלה - מהו להניח קטנים לצבוע ולצייר ציורים ואותיות

שבקאלארינג"ג-בו"ק, וכן מהו שיכתבו לשם שחוק.

תשובה - כל זמן שאין מציירין בדרך אומנות מותר,

ובפרט קטני קטנים. הנה יש לדון בין בקטני קטנים שלא הגיעו לגיל חינוך כשהאב או האם מוסרים להם הקאלארינג-בו"ק בידים מצד איסור ספיה בידים, ובקטן שהגיעו לחינוך אפילו כשנטלו מעצמו אי מחוייבין להפרישו מזה מדין חינוך, והנה בפסקי הלכות (פרק ו' אות כ"ד) כתבנו ששפיר דמי להניח קטנים לצייר בקאלארינג-בו"ק, וכן לכתוב כל דבר לשם שחוק, כיון שבדרך כלל כל כתיבתם הוא מעשה הדיוט, והם נהנים מזה, על כן תמיד חשיב לגבייהו מעשה הדיוט, דמותר במועד כשנהנה ממנו במועד כדין שאר צרכי המועד דמותר, וכאשר כתבנו נמי מכבר בס' חינוך ישראל (פ"ב סי' ט"ז הערה צ"ט), ועוד דכיון דהציורים והאותיות שבקאלארינג-בו"ק רשומים סביב סביב (בקו דק) יש לומר דכבר הם חשובים ככתובים (ע' מה שהארכנו בכיו"ב בס' רכ"ו שמה"ט גבי גמר כתיבת ס"ת י"א שבכה"ג מותר אח"כ להניח מחללי שבת למלאות האותיות) ונמצא שאין כאן עוד משום מלאכת כותב (וע"ע להלן).

ובס' שאלת רב (ח"ב ש"מ) מביא משם הגר"ח"ק שליט"א שראוי לחנך ילדים מגיל ארבע שלא יציירו במועד לשם משחק (וע' קו' בני אברהם סוס"י ח', ובתשו' סי'. כתבנו), וצ"ע שיכולים להסביר להם שהנאתם מזה (כדרך הקטנים) מחשיבו לצורך המועד, והוא מעשה הדיוט (והלא אף כתיבה דידן חשיב מעשה הדיוט כיון שאין מקפידין עליהן לעשותן כתיקונן), וראיתי בקונטרס בני אברהם להרה"ג מנחם מענדל אייברמסאן שליט"א שהביא להקל מסי' שמירת המועד כהלכתו (פ"ח סי"ב) ומס' הלכות חג בחג (פ"ז סי"ז), אבל לעומת זה מביא מכמה גדולים (בעל קות"ש, והגר"ק, והגר"ח"ק שליט"א) לאסור משום חינוך כדי לחנכם להזהר

בקדושת המועד, ולענ"ד קשה לחדש הלכות מצד רגש, בדבר שמותר מדינא, וכפרט ששייך להסביר להילד טעם שמניחים לו בעודו קטן, משום שעדיין אינו כותב יפה.

ומס' חיכו ממתקים (סי' ל"ט) מביא שמיקל מטעם אחר כיון שממילא שיטת ר"ת דכתב משיט"א אינו חשיב כתב כלל, ומותר אפילו שלא צורך, ואף שלא נקטינן כוונתיה מ"מ לגבי קטנים יש לצרף זה, ושכן הסכים עמו הגר"מ מאזוז שליט"א (ועמ"ש"כ כיו"ב בס' חינוך ישראל פ"ד סי' ג' אות כ"ט), ומביא עוד משו"ת אבני ישפה (ח"א סי' ק"י) לאיסור מטעם שהיות שכשיגדלו יהיה מעשה אומן (פי' שבמשך השנים יתלמד לצייר יפה) כבר צריך לחנכם עכשיו על כך, ולא הבנתי שהלא עכשיו הוא מעשה הדיוט, ועוד שמא כשיגדל יפסיק לגמרי מלצייר, כמו שרואים בחוש אצל רובא דמינכר דבני"א, ואולי שאין למסור דבר זה לכל אב ואם שיחליטו מתי כבר נחשב למעשה אומן, ומתי עדיין לא, ואין ליתן לכל אחד תורתו בידו, מיהו היות שבלא"ה בעודם קטנים הוא רק שאלה דרבנן מדין חינוך יש להקל, ואולי שבאמת אין מן הראוי למסור בידים קאלארינג-בו"ק לתינוק 'מבוגר' שעלול שיש לו כבר אומנות לצייר צורות אומניות, ובפרט כשאביו יודע שהוא אומן יד והגר"ד שמידל העיר עוד שיי"ל דבתינוק מבוגר שהוא מתאמץ לצייר הציורים בצורת מעשה אומנות כפי השגת ידו, אף שלמעשה לא יעלה למעשה אומן ממש כבר יש לחשוש לאיסור משום מעשה אומן. [ומש"כ בשו"ת באר משה (ח"ז סי' צ"ב) היינו שילמדו עם הילדים לימודי חול רגילים כולל לכתוב בכתב נאה, שזה אוסר שם אפילו כשעיקר כוונתו כדי שהילדים לא יסתובבו בשווקים ורחובות מבוטלים ושובבים (אם לא כשאין ברירה אחרת) עיי"ש].

מידו אולי לפמש"כ בס' חגים ומועדים (סופכ"ג) להשתדל שלא למהר להקל לקטנים בכתיבה על סמך דבר האבד, שלקטנים

אי אפשר להסביר
כן מראש צריכין לתת
בחוה"מ, והמנעתו מפה
בהדגישו את איסור מלא
סברתו שייכה נמי פה
מעשה

ובנוגע לצייר מין קאנ
הצורות כבר
והתינוקות רק ממלא
שלכמה פוסקים זה כב
שהמילוי גרידא אינו אל
כתשו' סי' רכ"ו בנוגע ג
אבל לעומת זה המצייר
כלל האותיות או הציורני
(בדרך א

ופשוט שמותר כל את
פאזע"ל בחוה
נאה), וכן לשחוק
מאנאפעל"י, דכל אלו
כשנהנין מכך במועד,
שאינה מתקיימת דעו
תמידית רצוא
וכן מותרין מה"ט נמ
שחוק (כגון ל

סימן
שאלה - עושה ו
ברית מיל
מותר לכתוב מודני
כל קרוביו וידיז
בכותלי בה

תשובה - אם י
(או מד
השמחה (הברי"מ
(ויכתבו בכתב יז

בר-מצוה שיודע מראש אסור דהו"ל להקדים כתיבתו-הדפסתו. נראה דלכתוב בכתב ידו (לא אותיות מודפסות) ודאי דשפיר דמי דהוי מעשה הדיוט, דקריאת ידידיו וקרוביו להשתתף בשמחתו לא גרע מאגרת שלומים דחשיב צורך המועד דשרי מעשה הדיוט, והגם שיש מקום לדון להקל אף במעשה אומן (להדפיסו באותיות נאות ע"י קאמפיוטער) כיון דהוי 'צרכי הגוף של הרבים', שיהנו מהשמחה שבמועד כשישתתפו במסיבות הוואך-נאכ"ט וסעודת הברית מילה, ויאכלו שם מהמנות המכובדות, קשה להקל (וגם הוא קצת זלוזל החג) [ובס' חוט שני (ע' רמ"ז) כ' ג"כ לשנות, ואולי שטעמו כנ"ל].

זכיו"ב במי שנוגד לו בת ועורך קידוש מותר לכתוב כתב הזמנה לפרטמו על כותלי בתי מדרשים להזמין.

ויותר נראה אף להקל בדפוס אם חושש שלא ישימו עין על מודעה כתובה שאינה דפוסה (כדרך הרבה אנשים), ובצירוף שיש לומר דהדפסה לא חשיב מעשה אומן כמש"כ לעיל בס' י"א.

מ"מ נראה דלהדפיס מודעה אומנותיות נאה ומהודר (פראפעשענע"ל) עם מסגרת מהודרת (כמו שרגילין במשך השנה) הוי זלוזל למועד.

והגרצ"א זארגער שליט"א העיר ש"ל דנידון זה חשיב כעין דבר האבד, לפ"מ שיוצא מד' הרמב"ן דגדר דבר האבד הוא כל דבר שאדם רגיל לטרוח עבורה שלא יאבדנה, והכא נמי דרך כל אדם לטרוח לעת שמחתו עבור השתתפות משפחתו וידידיו (ומוציא ממון ע"ז) עכ"ד, ועוד שהרי מוציא הוצאות להמציא השעודת שמחה, ויצטער אם לא יהיה משתתפים כמקיווה, וחלק מן הסעודה ילך לאיבוד, והלא דבר האבד מותר אפילו ע"י מעשה אומן, וממילא

אי אפשר להסביר החילוק של דבר האבד, על כן מראש צריכין לחנכם שיש איסור מלאכה בחוה"מ, והמנעתו מכתיבה תתרום יותר לחינוך בהרגישו את איסור מלאכה בחוה"מ עיי"ב, אולי סברתו שייכה נמי בדבר שהוא מותר משום מעשה הדיוט.

ובנוגע לצייר מין קאלארינג-בוק שהאותיות או הצורות כבר רשומים סביב סביב, והתינוקות רק ממלאים האותיות והצורות, שלכמה פוסקים זה כבר חשיב כתב (וממילא שהמילוי גרידא אינו אלא מעשה הדיוט, עמש"כ בתשו' סי' רכ"ו בנוגע גמר כתיבת ס"ת בכה"ג), אבל לעומת זה המציירים סוג בו"ק זה, בדרך כלל האותיות או הציורים יוצאים נאים ומהודרים (בדרך אומנות).

ופשוט שמותר כל אדם (אפילו גדולים) לסדר פאזע"ל בחוה"מ (אף שעושה צורה נאה), וכן לשחוק בשחוק סקרעבע"ל מאנאפעל"י, דכל אלו הן מעשה הדיוט ומותר כשנהנין מכך במועד, ועוד דבאלו הן כתיבה שאינה מתקיימת דעומדין לסתירה (וחיבור) תמידית רצוא ושוב [וכן].

וכן מותרין מה"ט נמי לבנות בנינים ממיני שחוק (כגון לעגאר"ס או קליק'ס).

סימן רכ"ט

שאלה - עושה וואך-נאכ"ט וסעודת ברית מילה בתוך המועד אי מותר לכתוב מודעה והזמנה (להזמין כל קרוביו וידידיו) כדי להדביקו בכותלי בתי מדרשים.

תשובה - אם לא ידע מראש מתי (או מה, או איפה) יהיה השמחה (הברי"מ או הקידוש) מותר (ויכתבנו בכתב ידו) [משא"כ סעודת